

מסורת הש"ס

(א) מנינה ו, (ב) ויקרא
 מ. כג. ותי מלפני אור
 יטובה, ורש"י, (א) מנינה
 ח. סוכה ה' ד' ד' ויחל
 פ. חולין קלת. גרפון ד' ד'
 (ד) ותי מוס' יומא עב.
 ד"ה עניניו, (א) גנדפ"ר:
 (ב) ותי חולין
 קלט: ורש"י שם ד"ה
 ת"ל ונתן את הערבך
 ורבי צמות הר"ד [עני
 דרש"ש], (א) וי"ל להו.
 יע"ש, (ח) ספרי פ' ראה,
 (ט) וי"ן יעקב' ליתא
 בספרי. ועין בן אריה
 מש"כ פנה, (א) וי"ן ותי
 סוכה יא: ד"ה ונדבולו ויק
 נד: ד"ה פרי, (א) רש"י
 מ"ו, (א) וי"ל שם שנים
 שלמות. יע"ש, (א) ונדבולו ויק
 טו, ד"ו, (א) גשמתא, (א)
 לנ, (א) ויקרא ח'
 ג, (א) נדפדפ"ר ומקבץ
 ולשון הפסוק, (א) ונגיה
 ב ע"א, שם, (א) ונדבולו ויק
 טו, ד"ו, (א) ונדבולו ויק
 ע"א, שם, (א) ונדבולו ויק
 ויע' רש"י מהו ע"ש
 ד"ה וי"ן, (א) ונדבולו ויק
 לעיל טו ע"א, (א) ונדבולו ויק
 ב, (א) ונדבולו ויק, (א) ונדבולו ויק
 ונתן השוכר ותי שמה
 ונתן לו שכרו, טעמא
 (רש"י ע"ש), (א) ונדבולו ויק
 ע"א, שם, (א) ונדבולו ויק
 וי"ל בשלש שנים. יע"ש,
 (א) ונדבולו ויק, (א) ונדבולו ויק
 (א) ונדבולו ויק, (א) ונדבולו ויק
 מנינה ו, ד"ה וי"ן ונתן,
 (א) ונדבולו ויק, (א) ונדבולו ויק
 ורבי שם ד"ה לא סבירא,

האשה נקנית פרק ראשון קידושין יז.

עין משפט
נר מצוה

קס א מיי פ"ג מהל'
 עבדים הלכה טו
 סג עין פו:
 קסא ב ג מיי שם פ"ב
 הלכה ה:
 קסב ד ה מיי שם פ"ג
 הל' י סג עין
 פד ובלאזן קמא:

תורה אור השלם

1. כי תפדה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יציא לחפשי חנם. שמות כא ב
2. וכי תשלחו חפשי מעפוק לא תשלחוהו חנם. דברים טו יג
3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה יערפתו לך בבור בנך תפדה ולא יקרא פני ריקם. שמות לז כ
4. העניק תעניק לו מצאנך ומזגך ומקבץ אשר ברבך יי אלהיך תתן לו. דברים טו יד

תוס' ר"י הזקן

ובשביעית אף בשביעית עובד היינו כשברה. יצא אצ"פ שנתבטל, והיינו כשחלה. ופגע בו יובל פ"יש מיד למחרת שברה. הרי"ם (נדב"ש פ"ב ה"ד) פירש אפילו כשהוא בורח יצא לחרות, וכ"ש אם פגע בו כשחזר ומשלים לדעולם אין לאחר יובל תשלומין. ואז דמפרשי שברה שנה קודם יובל ולאחר יובל הוא משלים כמה שברה ויצא כשעבר שנה. [מכאן] יובל שעבר. מחט. שיעשה מלאכה קלה ואינו בטל מכל וכל אפילו חלה כל שש בזה החולי יצא, אבל אם אינו יכול לעשות שום מלאכה הואיל ונתבטל רוב שש ישלים. ומסתברא שאין זה הדין אלא בעבד עברי, אבל שכיר אחר אם חלה מחשב עמו כל מה שנתבטל אם מעט אם הרבה. ואיכא מה דה"ה בשכיר פועל, דשכיר קרייה רחמנא. וי"ד וי"ד ש"ל. ב"ח וחלה, שעבד רוב שש ואם לא ברת היה פטור. לא אבשה, לא חלית. אתנשבת פברעי, (והרפ"א) [נתרפאת] מהרה.

(א) ויכול אפילו חלה. צמוך שש היא חייב להשלים ימי חלו: ס"ל ונשבעים יאל. ואפילו לא עבד שש שלימים: ופגע בו יובל. אחריו כן למחרת: בעושה מעשה מחט. בחלו שהוא מעשה קל קמני לעיל כל שש אינו חייב להשלים חלה עבד ליה מלאכה: מעשה מחט. מוסר: חלה ד' נעשה כו'. דהכי קמני כי חלה שלש אינו משלים חלה יותר מכאן כחלה כל שש והוא חייב להשלים: מכל מין ומין. מלאךך ומגרנך ומיקבך שזה ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים ולקמיה פריך מנינא אתא לאשמועינן: כשליש של עבד. נוק שור מועד שהגה את העבד ולקמיה יליף טעמא: כחמשי של ערין. הוא ערך גדול שבערין: מנינא אתא לאשמועינן. בשלשה מניין של חמש הוו להו ט"ו: ה' קמ"ל כו'. להכי תני שהן חמש עשרה לאשמועינן דלא קפיד אלא מכל מין לא קפיד דאי צדיק ליה מהאי ריקס. לא תשלחו ריקס (דברים טו) וצפדין הבן כתיב (שמות לז) וכל צבור בניך תפדה ולא יראו פני ריקס: אי כתיב ריקס לבסוף. הענק תעניק לו מלאךך ומגרנך מ' מיקבך ולא תשלחו ריקס כדקאמרת: ריקס מעיקרא. קודם הענק תעניק שדי ריקס כו': מעולת ראיה. דלמיה אלא שתי כסף: אשר צרכך. סיפא דהענק תעניק הוא ללמדך שדמדרוש המקרא לרבות ולא למעט: נתינה נתינה. כתיב הכא^א תמן לו וכתיב התם צמוך עבד כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם כה): ויילף נתינה נתינה מעבד הוא דתפסתה מרובה כו'. כולה חלה קושיא היא עד עבד מעבד הוה ליה לנילף: מינה מינה גמר. אין ארס דן ג"ש מעלמין ומסורה היא להם מרבותיהם ומסיני^ב אחו מינה נכתבה לג"ש ככל דבר הלמד מחזיריו. ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת הענק נדרש לג"ש הוה פרכינן ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד מש"ה איצטריך לתרוי ג"ש דר' שמעון לאו ג"ש דנתינה גמר אלא דמיכה כתיב בעבד (ויקרא כה) וכי ימוך וכתיב בערכין (שם כו) ואם מך הוא: היינו דכתיב לאן גורן ויקב. למימר שדי ג"ש אכל חד מינייהו דהוה להו ט"ו: למה לי. הואיל וסופו לרבות כל דבר מאשר צרכך: כגלל צרכה. לאן פרה ורבה וכן גידולי קרקע: למעוטי

יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא אמר רב ששת אהבא במאי עסקינן כגון שברה ופגע בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל שילוהו מעמך קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק ליה קמ"ל אמר מר יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא אפילו חלה כל שש והתניא חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים אמר רב ששת בבעושה מעשה מחט הא גופא קשיא אמרת חלה שלש ועבד שלש אין חייב להשלים הא ארבע חייב להשלים אימא סיפא חלה כל שש חייב להשלים הא ד' אין חייב להשלים הכי קאמר: חלה ד' נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים: תנו רבנן כמה מעניקים לו חמש סלעים מכל מין ומין שהן חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ישלשים בשלשים של עבד ר"ש אומר חמשים בחמשים שבערין אמר מר חמש סלעים מכל מין ומין שהם חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ור"מ מנינא אתא לאשמועינן הא קמ"ל מיבצר הוא דלא מבצר ליה מהאי מנינא ואי בצר ליה מחד מינא ומפי ליה מחד מינא לית לן בה מאי טעמא דרבי מאיר יליף ריקס ריקס מבכור מה להלן חמש סלעים אף כאן חמש סלעים ואימא חמש סלעים מכולהו אי כתיב ריקס לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב ריקס ברישא שדי ריקס אצאן ריקס אגורן ריקס איקב ונילף ריקס ריקס מ' מעולת ראיה אמר קרא אשר ברבך יי אלהיך רבי יהודה אומר שלשים בשלשים של עבד מאי טעמא דרבי יהודה יליף נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים ונילף נתינה נתינה מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה מועט תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון אומר חמשים בחמשים שבערין מאי טעמיה דרבי שמעון גמר נתינה נתינה מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים ואימא בפחות שבערין אשר ברבך יי אלהיך כתיב ונילף נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון מיכה מיכה גמור בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב צאן גורן ויקב אשר ברבך יי אלהיך כתיב ונילף ר' שמעון ר' יהודה ורבי שמעון האי צאן גורן ויקב למה לי האי מיבעי ליה לכדתניא יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב מנין לרבות כל דבר ת"ל אשר ברבך יי אלהיך א"כ מה ת"ל צאן גורן ויקב לומר לך מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה אף כל שישנן בכלל ברכה יצאו כספים דברי ר' שמעון רבי אליעזר בן יעקב אומר יצאו פרדות ור' שמעון פרדות משבחן בגופייהו ורבי אליעזר בן יעקב כספים עביד בהו עייסקא וצריכא דאי כתב רחמנא צאן הוה אמינא בעלי חיים אין גידולי קרקע לא כתב רחמנא גורן ואי כתב גורן הוה אמינא גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן יקב למה לי למר

כתיב גבי עבד וחד גבי ערכין ואין לומר דאשר צרכך קאי אמרובה דהיינו ערכין אם סברא ללמד מעבד כפי צרכי מערכין מהני אשר צרכך לאפקוי דלא נילף מפחות שבערין כדפריך בסמוך ויילף מפחות שבערין ומשני אמר קרא אשר צרכך: למר

הלכה למשה מסיני: א:
 חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה. מימה כיון דכתיב אשר צרכך הוה לן למילף מן המרובה כדאמר לעיל דפריך ויילף ריקס ריקס מעולת ראיה ומשני אמר קרא אשר צרכך וי"ל דלא דמי דלעיל לא כתב אלא חד ריקס אצבור ועולת ראיה אית לן למילף מן המרובה משום אשר צרכך אצל הכא חד נתינה חלה גבי עבד וחד גבי ערכין ואין לומר דאשר צרכך קאי אמרובה דהיינו ערכין אם סברא ללמד מעבד כפי צרכי מערכין מהני אשר צרכך לאפקוי דלא נילף מפחות שבערין כדפריך בסמוך ויילף מפחות שבערין ומשני אמר קרא אשר צרכך: למר

גליון הש"ס

גמ' בעושה מעשה מחט. עין צ"מ דף קפ"ה ע"א מה"ש שבת גדולה:

מוסף רש"י

דתפשתה מרובה לא תפשתה. כל מקום שמתא שני דרכים, אחד חופש מרובה ואחד חופש מועט, טוב לך תפוס את המועט שאפילו היה לך תפוס את המרובה ותפוסה תפוסה שיעט תפוסתך תפוסה. שיעט ככל המרובה המועט, אבל אם תפוסה המרובה והיה לך תפוסה המועט, מנלתי תפוסתה שלא כיון (וחגיגה י'). דיש להקשות מפוט את המועט (ערכין ד). תפשתה דאי מוקשה לך תפוסה את המרובה, אינו חולק על דברך אלא מוקשה, דכגלל מרובה כתיב מועט (שם). ועי' ב"ח חזו"ן קלת בארובה, תלמוד לומר אשר ברבך הי' אלהיך. מכל מה שצריך תולף (דברים טו יד).

מוסף תוספות

א. הי' למי"ד בכל שווא. מוס' רה"ש.